

บทที่ 4

มองเตสกีเออ
Montesquieu
ค.ศ. 1689-1755

เสถียร หอมขจร เรียบเรียง

1. ความนำ

ในบรรดานักปราชญ์ทางการเมืองชาวฝรั่งเศส ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 มองเตสกีเออ เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับการยกย่องและกล่าวถึงในฐานะที่เป็นผู้เสนอความคิดทางการเมืองเกี่ยวกับ ทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ ซึ่งกล่าวกันว่าหลักการอันนี้ได้มีอิทธิพลต่อความคิดของบุคคลสำคัญที่มี ส่วนในการร่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาในระยะแรกแห่งการเริ่มก่อตั้งประเทศ การที่มองเตสกีเออให้มีการแบ่งแยกอำนาจส่วนหนึ่งน่าจะเกี่ยวข้องกับสภาพสังคมฝรั่งเศสที่บังเกิดความเลื่อม โทรมภายใต้อำนาจของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ซึ่งมีอำนาจควบคุมเหนืออาณาจักรฝรั่งเศสโดยเด็ดขาด อย่างไม่เคยมีมาก่อน การเสริมสร้างให้รัฐบาลกลางมีอำนาจแข็งแกร่งได้มีการดำเนินการมาหลาย รัชกาลแต่มาบรรลุดจุดสุดยอดในสมัยของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 วิธีการสร้างความแข็งแกร่งให้แก่รัฐบาล กลาง ก็คือการใช้นโยบายลิดรอนอำนาจของสภาฐานันดร (Estats Generaux) อำนาจของหัว เมือง สภาปาร์เลอ망ค์ (Parlements) ซึ่งเป็นศาลยุติธรรมสูงสุดของส่วนภูมิภาค รวมถึงอำนาจ ของบรรดานักบวชทั้งหลาย ความสำเร็จของการจำกัดขอบเขตอำนาจของสถาบันเหล่านี้ก็หมายถึง ว่าอำนาจของพระมหากษัตริย์ก็เพิ่มทวีขึ้น การที่มีอำนาจมากการผ่อนปรนในการปกครองก็ลด น้อยลงไปที่สุด พระองค์ก็ได้กระทำตามที่ปรารถนาเพราะไม่มีสถาบันใดเห็นแย้งทัดทาน ได้ เพื่อที่จะขยายดินแดนฝรั่งเศสให้กว้างใหญ่ไพศาล พระองค์ได้นำประเทศเข้าสู่สงคราม ระยะแรก ๆ ก็ประสบผลสำเร็จและทำให้พระองค์ได้รับความยินยอมชมชอบจากผู้ที่ปกครอง ผลสุดท้ายก็ทำให้พระองค์ผิดหวังเพราะไม่อาจจะทำได้ตามที่มีพระราชดำริ

การทำสงครามเป็นสิ่งที่ต้องใช้จ่ายเงินอย่างมหาศาล ซึ่งก็ย่อมเป็นการเพิ่มภาระอันหนักให้ แก่ประชาชนชาวฝรั่งเศสนั่นเอง ประกอบกับภายในราชสำนักก็มีแต่ความฟุ่มเฟือยอย่างโจ่งแจ้ง และเกินขอบเขต การไม่ผ่อนปรนในทางศาสนาได้ก่อให้เกิดความระส่ำระสายขึ้นในบ้านเมือง

ความเสื่อมโทรมในระยะ 30 ปีหลังของรัชสมัยหลุยส์ที่ 14 หมุนความคิดอ่านของฝรั่งเศสไปในทางการเมือง ข้อสมมติฐานที่ว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นทางเดียวเท่านั้นที่จะป้องกันความแตกแยกกระส่ำระสายเป็นที่ข้องใจยิ่งขึ้นทุกที ในขั้นแรกกลุ่มค้ำระบอบอำนาจเด็ดขาดเพียงแต่คิดพยายามให้กลับคืนไปสู่ระบบสังคม ซึ่งอำนาจของกษัตริย์ถูกจำกัดโดยอำนาจของนักบวช ชนชั้นสูง สภาปาร์เลอ망 และรัฐบาลท้องถิ่นและภูมิภาคแต่ระบบเก่าได้ถูกทำลายไปเกินกว่าที่จะทำได้เช่นนั้น(1)

ความเสื่อมโทรมของสังคมฝรั่งเศสดังที่กล่าวมาโดยย่อนี้ได้ส่งผลกระทบต่อความคิดของมองเตสกีเออ ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาใดเรียกกัน ความคิดของมองเตสกีเออที่แสดงออกมาในผลงานของเขานับได้ว่าเป็นความพยายามที่จะรื้อฟื้นกลุ่มชนชั้นสูงให้มีบทบาทในฐานะเป็นสถาบันที่คอยตรวจสอบหรือจำกัดอำนาจของกษัตริย์เหมือนดังที่เคยมีเคยเป็นมาแล้วในสังคมฝรั่งเศสก็นับว่าเป็นเรื่องแปลกคือความคิดที่จะปฏิรูปความเสื่อมโทรมของสังคมหนึ่งกลับกลายเป็นความคิดที่มีอิทธิพลต่ออีกสังคมหนึ่ง

2. ชีวิตและผลงาน

มองเตสกีเออเกิดในตระกูลขุนนางจึงมีชื่อเต็มว่า ชาร์ล หลุยส์ เดอ เซอกองดาร์ต บารอง เดอ ลาแบร์ค เอ เดอ มองเตสกีเออ (Charles Louis de Secondat, Baron de la Brede et de Montesquieu) เกิดที่ปราสาทแห่งลาแบร์คใกล้เมืองบอร์โด เมื่อวันที่ 18 มกราคม ค.ศ. 1689 มารดาถึงแก่กรรมเมื่อเขามีอายุได้ 7 ขวบ เมื่ออายุ 11 ขวบก็เข้าโรงเรียนใกล้กรุงปารีสเพื่อศึกษา วิชาคลาสสิก จากนั้นจึงได้เข้าศึกษาวิชากฎหมายที่มหาวิทยาลัยที่บอร์โด การที่ลุงของมองเตสกีเออมีตำแหน่งเป็นประธานสภาปาร์เลอ망 แห่งเมืองบอร์โดกล่าวกันว่ามีส่วนทำให้เขาตัดสินใจที่จะยึดอาชีพทางกฎหมายเมื่อลุงของเขาถึงแก่กรรมมองเตสกีเออก็ได้รับมรดกทั้งทรัพย์สินสมบัติ และตำแหน่งประธานสภาปาร์เลอ망แห่งบอร์โด

ผลงานหนังสือเล่มแรกตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1721 ชื่อจดหมายเปอร์เซีย (The Persian Letters) เป็นงานเขียนที่ไม่เปิดเผยนามจริง เพราะเนื้อหาคือเป็นเรื่องของการวิพากษ์วิจารณ์เสียดสีสังคมฝรั่งเศสในขณะนั้นหนังสือเล่มแรกนี้ทำให้มองเตสกีเออมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิกบัณฑิตสถานของฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ. 1729 มองเตสกีเออได้เดินทางท่องเที่ยวไปหลายประเทศในยุโรป และได้พำนักอยู่ที่อังกฤษเป็นเวลา 2 ปี ซึ่งที่นั่นเขาได้ศึกษาสถานการณ์การเมืองของอังกฤษจนกระทั่งมีบางท่านกล่าวว่าความคิดทางการเมืองที่มองเตสกีเออเสนอนั้นเป็นผลจากการศึกษาระบบการเมืองการปกครองของอังกฤษขณะนั้น ซึ่งมองเตสกีเออเข้าใจว่าเป็นระบบการแบ่งแยกอำนาจในความเป็นจริงปรากฏว่ามองเตสกีเออเข้าใจผิดในเรื่องนี้ เมื่อเขากลับจากอังกฤษเขาก็ได้ตีพิมพ์หนังสือเล่มที่ 2 เรื่อง “ข้อพิจารณาเกี่ยวกับความยิ่งใหญ่และเสื่อมโทรมของโรม”

(The Consideration on the Greatness and Decadence of the Romans) ซึ่งตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1734 หนังสือเล่มที่สามซึ่งถือว่าเป็นผลงานชิ้นสำคัญของมองเตสกิเออคือหนังสือที่ชื่อ เจตนารมย์แห่งกฎหมาย (The Spirit of the Laws) ตีพิมพ์ ค.ศ. 1748 หลังจากตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ไม่นานเขาก็ถึงแก่กรรมในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1755

สำหรับในผลงานเล่มแรกคือจดหมายเปอร์เซียนั้น มองเตสกิเออได้วิพากษ์วิจารณ์สังคมโดยมีวิธีการเขียนเป็นจดหมายโต้ตอบระหว่างชาวเปอร์เซีย 2 คน คนหนึ่งเดินทางไปท่องเที่ยวยุโรปเมื่อเขาได้พบเห็นสิ่งใดเขาก็จะเล่าให้อีกคนหนึ่งได้ทราบ ซึ่งสาระส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการวิพากษ์วิจารณ์โจมตีและเสียดสีสังคม วันเวลาที่ระบุในจดหมายนั้นก็ก็เป็นช่วงเวลาที่ตรงกับรัชสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 สำหรับข้อพิจารณาว่าด้วยความยิ่งใหญ่และเสื่อมโทรมของโรมัน แม้จะไม่ใช่สิ่งที่ประทับใจแก่ผู้อ่านเท่าใดนักแต่ก็ถือได้ว่าเป็นงานเขียนที่ช่วยส่งเสริมผลงานชิ้นที่สามอันเป็นผลงานอันยิ่งใหญ่ ซึ่งจะได้พิจารณาในรายละเอียดต่อไป

3. สภาวะธรรมชาติ⁽²⁾

มองเตสกิเออก็เช่นเดียวกับนักคิดคนอื่นโดยเขาได้เริ่มพิจารณาเกี่ยวกับคุณสมบัติประจำตัวของมนุษย์โดยทั่วไปว่าเป็นอย่างไร และมีเหตุผลหรือความจำเป็นอย่างไรที่มนุษย์ต้องเข้ามาอยู่ในสังคมการเมือง เรื่องเหล่านี้มองเตสกิเออให้ทัศนะไว้ดังต่อไปนี้

3.1 เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ มองเตสกิเออกล่าววามมนุษย์โดยธรรมชาติเป็นสัตว์โลกที่มีความอ่อนแอ ชี้อาตมและหวาดกลัวเป็นคุณสมบัติประจำตัว เพราะฉะนั้นโดยคุณสมบัติข้อนี้มนุษย์จะไม่กล้ารุกรานซึ่งกันและกัน เพราะต่างคนต่างก็หวาดกลัวซึ่งกันและกัน “ก่อนสังคมเกิดขึ้นแต่ละคนจะอยู่กันอย่างโดดเดี่ยวและคิดว่าตนเอง ด้อยกว่าคนอื่น”⁽³⁾

3.2 กฎธรรมชาติ ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มองเตสกิเออได้กล่าวถึงไว้ว่ากฎหมายธรรมชาติหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนดการกระทำของมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติ ซึ่งเป็นสภาวะที่ยังไม่เกิดสังคมการเมือง กฎธรรมชาติจึงเป็นกฎเกณฑ์ที่ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ทุกคน ในฐานะที่เป็นมนุษย์ไม่มีใครที่ขัดขึ้นกฎธรรมชาติได้ สัตว์โลกแต่ละประเภทต่างก็อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของตน หมายความว่ามนุษย์ก็มีกฎธรรมชาติของมนุษย์ควบคุม สัตว์โลกประเภทอื่น เช่น ช้าง ม้า ฯลฯ ก็ย่อมมีกฎธรรมชาติของมันควบคุมเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่ากฎธรรมชาติเป็นกฎเกณฑ์ประการเดียวที่ควบคุมมนุษย์ที่มีชีวิตอยู่ในสภาวะธรรมชาติ และเป็นกฎเกณฑ์ที่ให้คามยุติธรรมแก่มนุษย์ทุกคนในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์ เขาย่อมฝ่าฝืนกฎธรรมชาติไม่ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือว่ากฎธรรมชาติเป็นเกณฑ์ที่ให้ความยุติธรรมแก่มนุษย์ก่อนที่จะเข้าสู่สังคมการเมือง

3.3 กฎธรรมชาติที่เป็นเงื่อนไขในการที่ทำให้เกิดสังคมการเมืองในฐานะที่เป็นมนุษย์เขาจึงต้องอยู่ภายใต้การควบคุมโดยธรรมชาติของมนุษย์ กฎธรรมชาติที่มองเตสกิเออ กล่าวถึงจึงมีอยู่

มากมาย แต่การอธิบายการเกิดสังคมการเมือง มองเตสกีเออเห็นว่าขึ้นอยู่กับกฎธรรมชาติ 4 ประการ กล่าวคือ

3.3.1 มนุษย์ต้องการสันติภาพ หมายความว่าธรรมชาติได้กำหนดให้มนุษย์เป็นผู้รักความสงบไม่ต้องการที่จะรุกรานซึ่งกันและกัน

3.3.2 มนุษย์มีความต้องการและมีแนวโน้มที่จะแสวงหาสิ่งที่จะมาบำบัดความต้องการของตน ธรรมชาติข้อนี้ก็ไม่ใช่เรื่องยุ่งยากซับซ้อนเป็นสิ่งที่พอจะเข้าใจได้เพราะเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์

3.3.3 มนุษย์ต้องการที่จะคบหาสมาคมกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน นี่ก็เป็นธรรมชาติของมนุษย์อีกนั้นแหละ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน เขาก็อยากคบหาสมาคมซึ่งกันและกัน

3.3.4 มนุษย์มีความปรารถนาที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม ขณะเดียวกันก็ต้องมีการสังคมที่มีระเบียบและกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกฎธรรมชาติในข้อนี้เกี่ยวข้องกับประการแรก คือมนุษย์ต้องการสันติภาพ

จากเงื่อนไขทั้งสี่ประการนี้เองที่มองเตสกีเออได้ตั้งสมมติฐานขึ้นมา เพื่ออธิบายการเกิดสังคมการเมืองขึ้น เพราะฉะนั้นหากพิจารณาจากเหตุผลหรือเงื่อนไขดังกล่าวนี้ก็จะเห็นได้ว่าสังคมการเมืองมองเตสกีเออเห็นว่ามันเกิดขึ้นเพราะธรรมชาติหรือกฎธรรมชาติกำหนด ถ้าหากพิจารณาจากกฎธรรมชาติตามข้อ 3.3.3 และ 3.3.4 ซึ่งทำให้เห็นได้ชัดเจนคือเมื่อมนุษย์อยากคบหาสมาคมกันและอยากจะมีชีวิตร่วมกันแล้ว สังคมการเมืองก็ย่อมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวความคิดเกี่ยวกับการเกิดสังคมการเมืองเขาเห็นแตกต่างจากฮอบส์ และ ล็อก ซึ่งกล่าวถึงการเกิดสังคมการเมืองว่าเป็นเรื่องของการทำสัญญา ส่วนรูสโซ้นั้นเห็นว่าสังคมการเมืองเป็นเรื่องของมนุษย์ต้องการความสมบูรณ์ สภาวะธรรมชาติที่มองเตสกีเออกล่าวถึงจึงเป็นสภาวะที่มีสันติภาพ เพราะเหตุที่มนุษย์มีความอ่อนแอเป็นคุณสมบัติประจำตัว ความอ่อนแอ ความซี้ซลาดหวาดกลัวนี้เอง ที่มนุษย์ต่างคนต่างก็ไม่กล้ารุกรานซึ่งกันและกันอย่างไรก็ตามมนุษย์จะอยู่ในสภาวะธรรมชาติเช่นนั้นอีกต่อไปไม่ได้ เพราะเป็นการฝืนกฎธรรมชาติ สังคมการเมืองในทัศนะของมองเตสกีเออจึงเกิดขึ้นได้จากเหตุผลดังที่กล่าวแล้ว

4. สภาวะสงครามและการสร้างกฎหมายบัญญัติ

มองเตสกีเออ กล่าวถึงสภาวะสงครามว่าเกิดขึ้นหลังจากที่มนุษย์ได้เข้าสู่สังคมการเมือง หรือการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน สภาวะสงครามอธิบายได้ว่าเป็นสภาวะที่มนุษย์เกิดการแข่งขันช่วงชิงผลประโยชน์ระหว่างกัน มนุษย์เกิดความอิจฉาริษยาและเป็นศัตรูกันได้อย่างไร ในเมื่อคุณสมบัติหรือธรรมชาติของมนุษย์มีแต่ความซี้ซลาดและหวาดกลัว แล้วทำไมธรรมชาติประการนี้สูญหายไป เรื่องนี้มองเตสกีเอออธิบายว่าเมื่อมนุษย์เข้าสู่สังคมการเมือง ซึ่งก็คือการมีชีวิตอยู่ร่วมกันผู้

อื่นแล้ว ทำให้มนุษย์ล้มธรรมชาติของตนเสีย พุดง่าย ๆ ก็คือมนุษย์ได้ลิ้มความอ่อนแอซึ่งเป็นสิ่งที่เคยมีอยู่ก่อน สังคมจึงได้กลายเป็นเครื่องมือในการใช้กำลังของมนุษย์ สภาวะสงครามจึงเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ได้มาอยู่ในสังคมแล้ว

มนุษย์จะปล่อยให้สังคมการเมืองอยู่ในสภาวะแห่งสงครามเช่นนี้ต่อไปหรือคำตอบก็คือมนุษย์ไม่ปรารถนาสภาพเช่นนี้อย่างแน่นอน เหตุผลเพราะมนุษย์ต้องการสันติภาพอันเป็นกฎธรรมชาติประการหนึ่งการที่ทุกคนสามารถทำอะไรก็ได้โดยไม่มีขอบเขต หรือข้อจำกัดนั้น จะนำไปสู่การแข่งขันช่วงชิงผลประโยชน์ระหว่างกัน สันติภาพหรือความสงบเรียบร้อยจะบังเกิดขึ้นก็จำเป็นจะต้องสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อควบคุมการกระทำของมนุษย์กฎเกณฑ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งจะเป็นการรักษาสันติภาพในการอยู่ร่วมกัน เรียกว่ากฎหมายบัญญัติหรือกฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้น (Positive Law) กฎหมายบัญญัติจึงเป็นมาตรการใหม่ที่จะควบคุมมนุษย์นอกเหนือจากกฎธรรมชาติ สำหรับกฎหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นนี้ มองเตสกีเออจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ

4.1 กฎเกณฑ์ที่มนุษย์บัญญัติขึ้น เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐ เรียกว่ากฎหมายระหว่างประเทศ (International Law)

4.2 กฎเกณฑ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง เรียกว่ากฎหมายการเมือง (Political Law)

4.3 กฎเกณฑ์อีกประเภทหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อกำหนดหรือควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน เรียกว่ากฎหมายเอกชน (Civil Law)

ตามที่กล่าวแล้วพอสรุปได้ว่าเมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมการเมืองแล้ว มนุษย์ได้ลิ้มความอ่อนแอซึ่งเป็นธรรมชาติดั้งเดิมของตนเสีย เพราะการอยู่ร่วมกันมนุษย์มีเครื่องมือที่จะใช้กำลัง การแข่งขันช่วงชิงผลประโยชน์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งเรียกว่าสภาวะสงคราม จะแก้ไขได้ก็โดยการสร้างกฎหมายบัญญัติเพื่อควบคุมหรือกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

5. ลักษณะของกฎหมายที่ดี

มองเตสกีเอออธิบายว่า “กฎหมายเป็นระบบความสัมพันธ์อันจำเป็นระหว่างสิ่งทั้งหลาย (necessary relations among things)⁽⁴⁾ หมายความว่า กฎหมายจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสังคม คำว่าสภาพแวดล้อมของสังคมมีความหมายกว้างแยกออกได้อีกเป็นสภาพแวดล้อม ทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และศาสนา และปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมาย สิ่งทั้งหลายนี้เป็นปัจจัยกำหนดลักษณะของกฎหมายเพราะฉะนั้นกฎหมายของแต่ละสังคมจึงควรจะสัมพันธ์กับปัจจัยเหล่านี้ คือ

ดินฟ้าอากาศของแต่ละประเทศ ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดิน ที่ตั้งและขนาดของ ประเทศ อาชีพหลักของพลเมือง ชาวไร่ชาวนา นายพรานหรือคนเลี้ยงแกะ ระดับของเสรีภาพ ซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ศาสนา ความสมัครใจ ทริพย์สิน จำนวนประชากร การค้า ขยาย พฤติกรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของพลเมือง ในรายละเอียดสิ่งทั้งหลายมีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน ขณะเดียวกันก็สัมพันธ์กับการก่อให้เกิดและเจตนาของผู้บัญญัติกฎหมาย รวมถึง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้น สิ่งต่าง ๆ ทั้งหมดเหล่านี้ควรจะได้รับ การพิจารณาด้วย⁽⁵⁾

ปัจจัยทั้งหลายที่กล่าวมาแล้วนี้แหละที่มองเตสกีเออเรียกรวม ๆ ว่าเป็นเจตนารมณ์หรือ วิญญาณ (Spirit) ของกฎหมายตัวบทกฎหมายกับวิญญาณหรือเจตนารมณ์ ต้องมีความสัมพันธ์ กัน กฎหมายนั้นจึงจะเป็นกฎหมายที่ดีหรือกฎหมายที่เหมาะสม เพราะฉะนั้นหากจะกล่าวอีกนัย หนึ่ง “กฎหมายโดยทั่วไปถือได้ว่าเป็นเหตุผลของมนุษย์ตราบเท่าที่ใช้บังคับกับทุกคนบนพื้น โลก กฎหมายการเมืองและกฎหมายเอกชนของแต่ละประเทศควรจะเป็นเพียงกรณีเฉพาะการใช้ เหตุผลของมนุษย์”⁽⁶⁾

โดยที่กฎหมายที่ดีและเหมาะสมจำเป็นจะต้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสังคมหรือ เจตนารมณ์ของกฎหมาย เพราะฉะนั้นมองเตสกีเออจึงชี้ให้เห็นว่ากฎหมายของแต่ละสังคมนั้นจะต้อง มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคมการนำเอากฎหมาย ของสังคมหนึ่งไปใช้กับอีกสังคมหนึ่งจึงเป็นเรื่องที่จะทำให้เกิดความเหมาะสมนั้นเป็นเรื่องยากหรือ แทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ยกเว้นเสียแต่ว่าสภาพแวดล้อมของทั้งสองสังคมนั้นมีลักษณะเหมือนกันซึ่งก็ เป็นไปได้อย่างพอ ๆ กัน เรื่องนี้น่าจะเป็นอุทาหรณ์ที่พอจะนำมาพิจารณาเกี่ยวกับการล้มลุกคลุก คลานของระบอบประชาธิปไตยที่หลายประเทศนำมาใช้ได้บ้างเหมือนกัน แม้ว่าหลักการของ ประชาธิปไตยหลายอย่างเป็นที่ยอมรับได้ว่าเป็นหลักการที่ดี แต่ครั้งนั้นเอาไปใช้กับอีกสังคมหนึ่งกลับใช้ ไม่ได้ผล หากจะพิจารณาจากลักษณะของกฎหมายที่ดีตามทัศนะของมองเตสกีเออก็อธิบายได้ว่า หลักการอันนี้ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือสภาพแวดล้อมของสังคมนั้นเอง

6. กฎหมายกับรัฐบาล

เมื่อมนุษย์อยู่ในสภาวะธรรมชาติเขาถูกควบคุมโดยกฎธรรมชาติเพียงอย่างเดียวแต่ครั้ง มนุษย์เข้าสู่สังคมการเมืองเขาต้องถูกควบคุมโดยกฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้น ปัญหาต่อไปก็คือว่าแล้ว ใครเล่าจะอยู่ในฐานะเป็นผู้สร้างกฎหมายบัญญัติเพื่อประกาศใช้ในสังคม คำตอบก็คือ ผู้ที่อยู่ในฐานะ เป็นผู้บัญญัติกฎหมายก็คือผู้ที่มีอำนาจควบคุมให้เป็นไปตามกฎหมายที่ตนบัญญัติขึ้นมา ซึ่งก็คือผู้ ที่อยู่ในฐานะเป็นรัฐบาลนั่นเอง เพราะฉะนั้น “ในการบัญญัติกฎหมายการเมืองและกฎหมายเอกชน ภายใตสังคมนั้น รัฐบาลเป็นสิ่งจำเป็น”⁽⁷⁾

ในฐานะที่รัฐบาลเป็นผู้บัญญัติกฎหมาย กฎหมายที่ดีและเหมาะสมก็คือกฎหมายที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสังคม หรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย การที่จะวัดว่ารัฐบาลดีหรือเหมาะสมนั้น มองเดสกีเออชี้ว่าก็พิจารณากันที่คุณภาพของกฎหมายซึ่งรัฐบาลเป็นผู้บัญญัติหรือประกาศใช้นั่นแหละ หมายความว่ากฎหมายที่ดีคือกฎหมายที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ผู้ที่เข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมายเท่านั้นจึงจะสามารถสร้างกฎหมายที่ดีได้ เพราะฉะนั้นรัฐบาลที่ดีในทัศนะของมองเดสกีเออจึงเป็นรัฐบาลที่บัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องหรือใกล้เคียงกับเจตนารมณ์หรือวิญญาณของกฎหมายมากที่สุด อย่างไรก็ตาม การสร้างกฎหมายบัญญัติส่วนหนึ่งก็จะต้องอาศัยกฎธรรมชาติเป็นพื้นฐานอยู่นั่นเอง

7. ธรรมชาติและหลักการของรัฐบาล

7.1 ธรรมชาติรัฐบาล

รูปของรัฐบาลมองเดสกีเออเรียกว่าธรรมชาติของรัฐบาล (Nature) ซึ่งถ้าพิจารณาจากธรรมชาติของรัฐบาลแล้ว แบ่งรัฐบาลได้เป็น 3 แบบ คือ

7.1.1 รัฐบาลแบบสาธารณรัฐ (Republic)

7.1.2 รัฐบาลแบบกษัตริย์ (Monarchy)

7.1.3 รัฐบาลแบบเผด็จการ (Despotism)

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับรัฐบาลแบบสาธารณรัฐมองเดสกีเอออธิบายว่า ในรัฐบาลแบบสาธารณรัฐถ้าให้คนทั้งหมดหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจปกครองแล้วก็เป็นสาธารณรัฐแบบประชาธิปไตย (Democratic Republic) แต่ถ้าคนไม่กี่คนหรือคนส่วนน้อยในสังคมเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองก็เป็นสาธารณรัฐอภิชนาธิปไตย (Aristocratic Republic)

รัฐบาลแบบกษัตริย์ ก็คือรัฐบาลที่มีกษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองแต่เพียงผู้เดียวแต่ลักษณะเด่นของรัฐบาลแบบนี้ก็คือ การปกครองตามกฎหมายที่ได้กำหนดไว้แน่นอน มีสถาบันตัวกลางเป็นผู้คอยช่วยเหลือในการใช้อำนาจปกครองของกษัตริย์ สถาบันตัวกลางหมายถึงสถาบันที่อยู่ระหว่างกษัตริย์กับประชาชนซึ่งก็คือบรรดาขุนนางและข้าราชการทั้งหลาย สถาบันตัวกลางนอกจากจะช่วยเหลือกษัตริย์ในการบริหารงานแล้วยังเป็นสถาบันที่คอยตรวจสอบการใช้อำนาจกษัตริย์ไม่ให้กลายเป็นผู้เผด็จการ

ส่วนแบบเผด็จการ คือรัฐบาลที่มีคน ๆ เดียวเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง ลักษณะของการใช้อำนาจเป็นไปตามอำเภอใจของผู้ปกครองหรือจอมเผด็จการเป็นสิ่งสำคัญไม่สนใจกฎระเบียบมากมายนัก

7.2 หลักการของรัฐบาล คำว่าหลักการ (Principle) ที่มองเดสกีเออนำมาใช้ที่นี่ หมายถึงสิ่งที่เป็นพลังให้แก่รัฐบาลแบบต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับหลักการของรัฐบาลก็เปรียบเทียบได้เหมือนกับรถยนต์กับน้ำมัน รถยนต์ก็มีหลายแบบแต่ละแบบก็มีลักษณะแตกต่างกันไป

เช่น รถบรรทุก รถเก๋งส่วนบุคคล รถถัง เป็นต้น แต่ละแบบก็มีธรรมชาติหรือลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งก็เหมือนกับรูปของรัฐบาลแบบต่าง ๆ สำหรับน้ำมันเป็นตัวจุดระเบิดทำให้รถยนต์มีพลังเคลื่อนไหวได้ ซึ่งเปรียบก็เหมือนกับหลักการที่ทำให้รัฐบาลแต่ละรูปแบบมีพลังอุปมาเหมือนน้ำมันแต่ละอย่างก็ต้องใช้ให้เหมาะสมกับเครื่องยนต์แต่ละประเภทชนิด หลักการของรัฐบาลก็ต้องสอดคล้องกับธรรมชาติของรัฐบาลฉนั้น ถ้าธรรมชาติกับหลักการของรัฐบาลสัมพันธ์กันกฎหมายที่รัฐบาลบัญญัติขึ้นย่อมเป็นกฎหมายที่ดีและเหมาะสม

หลักการของรัฐบาลแต่ละแบบนั้นแตกต่างกันไป มองเตสกีเออได้แยกหลักการของรัฐบาลตามธรรมชาติของรัฐบาลไว้ ดังนี้

1. รัฐบาลแบบสาธารณรัฐ หลักการของรัฐบาลก็คือคุณธรรม (Virtue) ความหมายของคุณธรรมนั้นก็คือ “ความสำนึกต่อส่วนรวม” (Public Spirit) และความรักชาติ (Patriotism)- ผู้ที่มีคุณธรรมจะต้องเคารพกฎหมายและมีความสำนึกในหน้าที่ที่มีต่อชาติบ้านเมืองอย่างสูง⁽⁸⁾ หากจะกล่าวอีกนัยหนึ่งคุณธรรมก็คือความรักชาติและยอมให้ผลประโยชน์ส่วนรวมอยู่เหนือผลประโยชน์ส่วนตัว ผู้ที่เป็นรัฐบาลในรัฐบาลแบบสาธารณรัฐจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมรูปการปกครองนี้จึงจะเหมาะสม สาธารณรัฐประชาธิปไตยในฐานะที่ประชาชนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง เพราะฉะนั้นคนกลุ่มนี้ก็ต้องมีคุณธรรม ส่วนสาธารณรัฐอภิชนาธิปไตยคนส่วนน้อยที่ใช้อำนาจปกครองก็ต้องมีคุณธรรมเช่นเดียวกัน คุณธรรมจึงเป็นเสมือนหนึ่งพลังที่ก่อให้เกิดการกระทำของรัฐบาลสาธารณรัฐ

2. รัฐบาลแบบกษัตริย์ หลักการก็คือเกียรติยศ (Honour) เรื่องนี้อธิบายได้ว่าเป็นเสมือน “ความเหนือกว่าของเงื่อนไข (Condition) และฐานะของบุคคล”⁽⁹⁾ ซึ่งจะเป็นแรงดลใจให้บุคคลกระทำความดี การกระทำความดีเป็นการกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ทุกคนต่างก็มีความทะเยอทะยานที่จะได้เกียรติยศเป็นที่นับหน้าถือตาของบุคคลอื่น อันเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว หรือเป็นความมั่งคั่งใหญ่ใฝ่สูงเฉพาะตัวบุคคลจะได้สิ่งนี้ก็ต้องทำประโยชน์ให้เกิดแก่สาธารณณะเมื่อทุกคนต่างก็แข่งขันกันแสวงหาเกียรติยศชื่อเสียง ผลดีก็จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวม เพราะฉะนั้นภายใต้รัฐบาลแบบกษัตริย์ซึ่งก็เหมือนกับ “ระบบจักรวาลซึ่งแต่ละหน่วยมีอำนาจผลักดันทุกส่วนจากศูนย์กลาง และอำนาจดึงดูดที่ชักจูงให้เข้ามาสู่ศูนย์กลาง เกียรติยศทำให้ทุกส่วนขององค์กรทางการเมืองเกิดการเคลื่อนไหวและเชื่อมโยง การกระทำทุกอย่างเข้าด้วยกัน ดังนั้นแต่ละบุคคลจึงส่งเสริมผลประโยชน์ส่วนรวม ในขณะที่ตนคิดถึงแต่ที่จะส่งเสริมผลประโยชน์ของตนเองเท่านั้น”⁽¹⁰⁾

3. รัฐบาลแบบเผด็จการ หลักการสำคัญของรัฐบาลเผด็จการก็คือความกลัว (Fear)- เรื่องนี้อธิบายได้ว่าความกลัวก่อให้เกิดความเชื่อฟัง “ความเชื่อฟังเพราะไม่กล้าประพฤติเป็นอย่าง

อื่น ทั้งเกียรติและคุณธรรมไม่อาจมีอยู่ได้ภายใต้จอมทรราชย์ เฉพาะแต่การยอมอยู่ภายใต้เท่านั้นที่จะมีอยู่ได้”(11) เพราะฉะนั้นภายใต้รัฐบาลแบบเผด็จการ ผู้ปกครองจึงพยายามสร้างความกลัวให้เกิดขึ้น การผ่อนปรนใด ๆ ไม่อาจจะปล่อยให้เกิดขึ้นได้ เพราะการผ่อนปรนก็หมายถึงการหย่อนการควบคุม เมื่อประชาชนถูกควบคุมน้อยลงความกลัวก็ลดลงด้วย ถ้าประชาชนเลิกกลัวผู้ปกครองเมื่อใดก็หมายถึงว่าเมื่อนั้นผู้ปกครองเผด็จการ ก็อยู่ไม่ได้

8. ความสัมพันธ์ของกฎหมายกับธรรมชาติและหลักการของรัฐบาล⁽¹²⁾

กฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อบังคับใช้ในสังคมนั้น มองเตสกีเอออธิบายว่าจะต้องมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและหลักการของรัฐบาลแต่ละแบบ ถ้ากฎหมาย ธรรมชาติ และหลักการของรัฐบาลไม่มีความสอดคล้องกัน สังคมก็จะมีเสถียรภาพในทางตรงข้าม ถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่สัมพันธ์กัน รูปการปกครองแบบนั้นก็มันต้องถูกโค่นล้มไปในที่สุด ลักษณะของกฎหมายจึงแตกต่างกันไปตามธรรมชาติและหลักการของรัฐบาลแต่ละประเภท ซึ่งมองเตสกีเออได้เสนอความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ดังนี้

รัฐบาลแบบประชาธิปไตย โดยที่ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยกฎหมายที่บัญญัติขึ้นจะต้องเคารพหลักการแห่งความเสมอภาคของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ โดยที่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด การที่บางคนมีฐานะร่ำรวยก็หมายถึงอีกหลายจะต้องยากจน ความแตกต่างทางเศรษฐกิจจะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่เท่าเทียมระหว่างบุคคล ซึ่งถ้าความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนเมื่อใดระบอบประชาธิปไตยก็เป็นอันถึงจุดจบ เกี่ยวกับความเสมอภาคนี้มองเตสกีเออก็ไม่ได้ให้ทุกคนเท่าเทียมกันเสียทุกอย่าง เขาเสนอเพียงให้กฎหมายที่แน่ชัดที่จะกำหนดและควบคุมความไม่เสมอภาคของประชาชนไว้ กฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาในระบอบประชาธิปไตยจะต้องกำหนดให้สถาบันการศึกษาสอนให้คนเกิดความรักชาติและให้เห็นความสำคัญของผลประโยชน์ส่วนรวมเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว สำหรับรัฐบาลแบบอภิชนาธิปไตยกฎหมายก็ควรจะส่งเสริมธรรมชาติและหลักการของรัฐบาลเช่นเดียวกัน เป็นต้นว่ากฎหมายจะต้องไม่กำหนดให้ทุกคนเสมอภาคกันอย่างแท้จริง เพราะถ้ากำหนดเช่นนี้ก็เป็นการทำลายสถาบันชนชั้นสูงหรือบรรดาอภิชนทั้งหลาย อย่างไรก็ตามเพื่อให้ชนชั้นสูงซึ่งอยู่ในฐานะเป็นผู้ปกครองแตกต่างกับประชาชนมาก กฎหมายของระบอบการปกครองอภิชนาธิปไตยจึงต้องบัญญัติห้ามชนชั้นสูงทำการค้า และบังคับให้เสียภาษี ขณะเดียวกันก็ควรจะยกเลิกการสืบทายาท เพราะจะทำให้ทรัพย์สินนั้นตกทอดไปอยู่ในมือของคนเพียงไม่กี่คน

ระบอบการปกครองแบบกษัตริย์ลักษณะของกฎหมายจะต้องส่งเสริมหลักการของเกียรติ มีกฎหมายเกี่ยวกับการสืบทายาทและให้อภิสิทธิ์แก่กลุ่มชนชั้นสูง ความฟุ่มเฟือยควรจะอนุญาตให้มีได้เพราะเป็นเครื่องมือที่จะได้รับการสนับสนุนจากคนยากจน กฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาควร

สอนให้บุคคลปรารถนาในเกียรติ ซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว แต่บุคคลต้องทำประโยชน์ต่อส่วนรวม เท่านั้นจึงจะได้เกียรติยศ ส่วนระบอบการปกครองแบบเผด็จการ กฎหมายมีเพียงเล็กน้อยและ เจตจำนงของผู้เผด็จการมีความยิ่งใหญ่เหนือกฎหมาย เพราะฉะนั้นกฎหมายจึงไม่มีความสำคัญใน ระบอบการปกครองแบบนี้ อย่างไรก็ตาม มองเตสกิเออก็เสนอว่า รัฐบาลแบบเผด็จการจะต้อง สร้างกองทัพให้ใหญ่โต แม้ว่าการสร้างกองทัพจะเป็นภาระหนักต่อประชาชนก็ตาม แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่ ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

9. ความเสื่อมทรามของรัฐบาล

มองเตสกิเออได้กล่าวถึงความเสื่อมทราม (Corruption) ของรูปการปกครองหรือรัฐบาลแต่ ละรูปแบบไว้ในลักษณะที่ว่า เมื่อรากฐาน (Foundation) ของรัฐบาลเปลี่ยนไป โครงสร้างของ รัฐบาลก็ย่อมจะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย สิ่งที่ถือได้ว่าเป็นรากฐานของรัฐบาลนั้นมองเตสกิเออ อธิบายว่า คือหลักการของรัฐบาลนั่นเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เมื่อหลักการเปลี่ยนไปหรือเสื่อม ทรามลง ธรรมชาติของรัฐบาลก็ย่อมเปลี่ยนหรือเสื่อมทรามไปด้วยเช่นเดียวกัน ความเสื่อมทราม ของหลักการมองเตสกิเออกล่าวไว้ดังนี้

9.1. หลักการของรัฐบาลแบบสาธารณรัฐ คือ คุณธรรมความเสื่อมทรามของรัฐบาลแบบ สาธารณรัฐก็คือการเสื่อมของคุณธรรมนั่นเอง ความเสื่อมทรามของคุณธรรมเกิดขึ้นในลักษณะ ดังนี้

9.1.1 รัฐบาลประชาธิปไตย หากปล่อยให้มีความเสมอภาคกันจนไม่มีขอบเขต รัฐบาลแบบนี้ก็อยู่ไม่ได้เพราะต่างคนต่างก็ทำตามความต้องการของตน ความวุ่นวายก็เกิดขึ้นเพราะ เท่ากับเปิดโอกาสให้ทุกคนละเมียดฝ่าฝืน แต่ถ้าไม่มีความเสมอภาคที่พอเพียงก็จะกลายเป็นการ ปกครองแบบอัตตาธิปไตย ซึ่งก็เป็นเผด็จการอีกแบบหนึ่ง สำหรับความเสมอภาคที่เหมาะสมนั้นมอง เตสกิเออเสนอว่าควรเป็นไปตามเจตนารมณ์ของเสมอภาค (Spirit of Equality) ซึ่งหมายถึงการยอมรับ ความแตกต่างในความสามารถของบุคคลผู้ที่มีความสามารถเหนือกว่าจึงควรเป็นผู้ปกครองผู้ที่ มีความสามารถด้อยกว่า

9.1.2 รัฐบาลอภิชนาธิปไตย ความเสื่อมทรามก็คือผู้ปกครองไม่ปกครองไปตามตัวบท กฎหมายที่มีอยู่ ในฐานะที่ชนชั้นสูงซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยถ้าหากใช้อำนาจปกครองตามอำเภอ ใจของตนแล้วก็กลายเป็นรัฐบาลแบบเผด็จการโดยคณะบุคคล หรือที่เรียกว่ารูปการปกครอง คณะธิปไตย

9.2 รัฐบาลแบบกษัตริย์ ความเสื่อมทรามเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการที่กษัตริย์ลิดรอนหรือทำ ลายอำนาจของสถาบันชนชั้นสูง โดยการยกเลิกอภิสิทธิ์ต่าง ๆ เมื่อไม่มีชนชั้นสูงหรือสถาบันตัว

กลางที่คอยช่วยเหลือตรวจสอบและจำกัดอำนาจของกษัตริย์แล้วรัฐบาลแบบกษัตริย์ก็ไม่แตกต่างกันไปจากรัฐบาลเผด็จการข้อเสนอนี้มีผู้กล่าวว่า มองเตสกีเออ ต้องการที่จะชี้ให้เห็นว่าการทำลายสถาบันตัวกลางในสังคมฝรั่งเศสขณะนั้นซึ่งประกอบด้วย กลุ่มชนชั้นสูง นักบวช อำนาจของหัวเมืองทำให้กษัตริย์มีอำนาจสูงสุดแต่ผู้เดียว ไม่มีสถาบันใดตรวจสอบและจำกัดอำนาจของกษัตริย์ได้แล้วก็เกิดรูปรัฐบาลแบบเผด็จการหรือทรราชย์นั่นเอง

9.3 รัฐบาลแบบเผด็จการ มองเตสกีเอออธิบายว่ารัฐบาลแบบนี้มีความเสื่อมทรามอยู่ในตัวของมันเอง รัฐบาลเผด็จการจะมีเสถียรภาพตลอดไปก็ต่อเมื่อสภาพของสังคมไม่เปลี่ยนแปลงหรือความเฉลียวฉลาด (Genius) ของประชาชนอยู่คงที่ ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวนี้ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ความเสื่อมทรามของรัฐบาลที่มองเตสกีเออกล่าวถึงนี้เป็นความพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่ารูปการปกครองแต่ละแบบเป็นสิ่งที่ไม่จริงยั่งยืนย่อมแปรเปลี่ยนไปกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมแห่งสังคม การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของกฎหมายกับธรรมชาติและหลักการของรัฐบาล ซึ่งจะนำไปสู่สภาวะที่สังคมขาดความมั่นคงหรือไร้เสถียรภาพ สภาวะเช่นนี้มองเตสกีเออเห็นว่าการสถาปนารัฐบาลสายกลางจะช่วยให้เกิดความมั่นคงในสังคมได้

10. รัฐบาลสายกลาง

ตามทัศนะของมองเตสกีเออ รัฐบาลสายกลาง (Moderate Government) เป็นรัฐบาลอีกรูปหนึ่งที่เขาได้คิดค้นขึ้น ความจริงแล้วรูปรัฐบาลสายกลางไม่ใช่สิ่งที่มองเตสกีเออเป็นผู้ริเริ่มคิดขึ้นมาใหม่ หากแต่เป็นเพราะว่าเขาเข้าใจว่าสถาบันการเมืองที่เขาได้พบเห็นมานั้นมีลักษณะเช่นนี้ซึ่งก็เป็นเรื่องของความเข้าใจผิดของมองเตสกีเออนั่นเอง

การกล่าวถึงรูปรัฐบาลทั้งสามแบบดังที่กล่าวมาแล้ว มองเตสกีเออวิเคราะห์ให้เห็นว่าไม่มีรูปรัฐบาลแบบใดเลยที่ถือว่าอิสรภาพ (Liberty) เป็นหลักการของรัฐบาล เพราะฉะนั้นรัฐบาลสายกลางที่มองเตสกีเออเสนอใหม่นี้จึงเป็นรัฐบาลที่ถือเอาอิสรภาพเป็นหลักการนั่นเอง “อิสรภาพหากจะกล่าวในทางการเมืองก็เป็นสิทธิที่จะทำอะไรได้ตามที่กฎหมายอนุญาต อิสรภาพนั้นมี 2 ด้าน ด้านหนึ่งเป็นดุลยภาพตามรัฐธรรมนูญและอีกด้านหนึ่งเป็นความรู้สึกมั่นคงภายใต้กฎหมายกรณีแรกก่อให้เกิดกรณีหลัง”(13)

จากที่กล่าวนี้จะเห็นได้ว่ารัฐบาลสายกลางในทัศนะของมองเตสกีเออเป็นรัฐบาลที่สร้างกฎหมายที่ดีและเหมาะสมคือกฎหมายที่ส่งเสริมอิสรภาพของประชาชนซึ่งก็หมายถึงว่า ประชาชนสามารถทำอะไรก็ได้ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย และกฎหมายที่ดีจะต้องบัญญัติห้ามในสิ่งที่ควรห้ามและให้ประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ถูกที่ควร ในเมื่อรัฐบาลสายกลางถือเอาอิสรภาพของประชาชนเป็นหลักการสำคัญเช่นนี้แล้วจะสถาปนารัฐบาลที่มีรูปแบบอย่างไรจึงจะก่อให้เกิดและส่งเสริมอิสรภาพของประชาชน เรื่องนี้มองเตสกีเออเสนอหลักหรือวิธีการไว้ 2 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก **ต้องมีการแยกองค์กรที่ใช้อำนาจปกครองทั้งสาม** คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ การแยกนี้หมายถึงว่าให้แต่ละองค์กรใช้อำนาจแต่เพียงอย่างเดียวหรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือคนหนึ่งหรือองค์กรหนึ่งให้ใช้อำนาจได้เพียงอย่างเดียว ผู้ที่มีหน้าที่ออกกฎหมายก็จะต้องทำหน้าที่เฉพาะการออกกฎหมายเท่านั้น จะมาทำหน้าที่บริหารหรือตุลาการอีกไม่ได้ การให้แต่ละองค์กรใช้อำนาจเฉพาะอย่างนี้แหละที่เรียกว่าการแยกอำนาจ (Separation of Power) เหตุผลที่มองเตสกิเออเสนอให้แยกองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยนี้ก็เพราะว่า

เมื่อใดอำนาจนิติบัญญัติและบริหารรวมอยู่ที่คน ๆ เดียวกันหรือองค์กรเจ้าหน้าที่เดียวกัน อิสระภาพย่อมไม่อาจมีได้ เพราะจะเกิดความหวาดกลัวเนื่องจากกษัตริย์หรือสภาเดียวกันอาจบัญญัติกฎหมายแบบทรราชย์ เช่นเดียวกันอิสระภาพจะไม่มีอยู่ถ้าอำนาจตุลาการไม่แยกออกจากอำนาจนิติบัญญัติและบริหารถ้าหากรวมอยู่กับนิติบัญญัติ ชีวิตและอิสรภาพของคนในบังคับจะอยู่ภายใต้การควบคุมแบบพลการ เพราะตุลาการอาจประพฤติด้วยวิธีการรุนแรงและกดขี่ ทุกสิ่งทุกอย่างจะถึงซึ่งอวสานถ้าหากคนหรือองค์กรเดียวกันไม่ว่าจะเป็นชนชั้นสูง หรือประชาชนจะใช้อำนาจทั้งสาม เหล่านี้คืออำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารนโยบายสาธารณะ และอำนาจพิจารณาตัดสินบุคคล⁽¹⁴⁾

กล่าวโดยย่อเพื่อให้เกิดอิสรภาพแก่ประชาชนความจำเป็นประการแรกนี้ก็จะต้องให้มีการแยกองค์กรที่ใช้อำนาจทั้งสาม

ประการที่สอง **จะต้องมีระบบให้แต่ละอำนาจสามารถตรวจสอบและถ่วงดุลกันได้** (Check and Balance) หมายถึงอำนาจที่แยกให้แต่ละองค์กรเป็นผู้ใช้นั้นไม่ใช่แยกจากกันโดยเด็ดขาดหรือมีอิสระไม่เกี่ยวข้องกับซึ่งกันและกัน การสร้างระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลที่มองเตสกิเออกล่าวถึงเป็นระบบที่จะกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่ใช้อำนาจทั้งสาม คำว่าดุลย์แห่งอำนาจ (Balance of Power) หมายถึงการให้แต่ละอำนาจที่แยกให้แต่ละองค์กรใช้นั้นต่างก็มีฐานะเท่ากัน อำนาจหนึ่งจะถอดถอนอีกอำนาจหนึ่งไม่ได้ เมื่อแต่ละอำนาจมีฐานะเท่ากันเช่นนี้ทำให้อำนาจต้านด้วยอำนาจซึ่งจะก่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างอำนาจได้ สำหรับการตรวจสอบแห่งอำนาจ (Check) หมายถึงให้แต่ละอำนาจสามารถตรวจสอบการทำงานของกันและกันได้ เป็นต้นว่าถ้าฝ่ายบริหารไม่ดำเนินการหรือละวันที่จะดำเนินการตามที่ฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมายมาฝ่ายนิติบัญญัติย่อมสามารถตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารได้ ที่กล่าวนี้เป็นการตรวจสอบระหว่างอำนาจ นอกจากนี่ยังมีระบบการตรวจสอบที่มองเตสกิเออกล่าวถึงยังครอบคลุมถึงการตรวจสอบภายในของหน่วยงานที่ใช้อำนาจเดียวกันด้วย เช่น การที่ฝ่ายนิติบัญญัติประกอบด้วยสองสภา ถ้าสภาหนึ่งออกกฎหมายที่เป็นการละเมิดสิทธิของฝ่ายหนึ่งสภาที่สองย่อมมีอำนาจตรวจสอบกลับกรองกฎหมายที่ผ่านสภาหนึ่งมาแล้วได้

กล่าวโดยสรุปรัฐบาลสายกลางที่มองเตสกิเออเสนอคือรัฐบาลที่มีการแยกอำนาจองค์กรที่ใช้อำนาจปกครองเมื่อแยกให้แต่ละหน่วยงานใช้เพียงอำนาจเดียวแล้วก็ควรจะให้แต่ละอำนาจ

สามารถตรวจสอบ และถ่วงดุลย์ซึ่งกันและกันได้แต่ระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลย์ไม่ใช่อำนาจ ถอดถอน

11. ผู้ใช้อำนาจของรัฐบาลกลาง

ในทุก ๆ รัฐบาลมีอำนาจอยู่ 3 ชนิด คืออำนาจนิติบัญญัติซึ่งออกกฎหมายบริหาร ซึ่งจะควบคุมนโยบายทั้งนโยบายภายในและภายนอก รวมทั้งอำนาจบริหาร (ความจริงก็คืออำนาจตุลาการ แต่มองเตสกีเออเรียกว่า Executive) ซึ่งทำหน้าที่ลงโทษผู้กระทำผิดและประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างบุคคล⁽¹⁵⁾ การแยกอำนาจของรัฐบาลนี้มีลักษณะแตกต่างจากทัศนคติของจอห์น ล็อค ซึ่งแยกออกเป็นนิติบัญญัติ บริหาร และอำนาจสหพันธ์ ล็อครวมเอาอำนาจบริหารและสหพันธ์ไว้ในมือของคน ๆ เดียว⁽¹⁶⁾ เมื่อจำแนกลักษณะของอำนาจที่ใช้ในการปกครองได้เช่นนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจมองเตสกีเออจึงเสนอให้อำนาจแต่ละประเภทที่กล่าวนี้แยกให้กลุ่มต่าง ๆ ในสังคมเป็นผู้ใช้ เพื่อให้สอดคล้องกับระบบตรวจสอบและถ่วงดุลแห่งอำนาจมองเตสกีเออก็ได้ กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่ใช้อำนาจทั้งสามนี้ไว้ด้วย

11.1 อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจนี้เปรียบเสมือนเจตจำนงทั่วไปของรัฐ เพราะฉะนั้นจึงควรอยู่กับประชาชนทั้งหมด อาจพิจารณาจากความแตกต่างกันในผลประโยชน์แล้วพอจะแยกประชาชนทั้งหมดออกเป็น 2 กลุ่ม คือประชาชนทั่วไป และประชาชนที่มีฐานะเหนือกว่าประชาชนธรรมดา ทั้งสองกลุ่มนี้มีผลประโยชน์แตกต่างกัน การที่จะมอบอำนาจให้ประชาชนทั้งหมดออกกฎหมายพร้อมกันเป็นสิ่งที่ไม่อาจจะปฏิบัติได้ในรัฐขนาดใหญ่และก็ไม่มีความสะดวกในรัฐขนาดเล็ก ด้วยเหตุนี้มองเตสกีเออจึงได้เสนอให้มีระบบผู้แทนราษฎรโดยการเลือกตั้งจากประชาชนท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อจะได้เป็นตัวแทนของประชาชนทั่วไป เมื่อผู้แทนได้รับเลือกตั้งแล้วก็ควรจะปล่อยให้เขาปฏิบัติหน้าที่โดยอิสระ คือไม่ถูกแทรกแซงจากประชาชนที่เลือกเขาขึ้นมา ลักษณะของการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง มองเตสกีเออเสนอให้เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้สิทธิได้อย่างกว้างขวางเพื่อว่าผู้ที่ได้รับเลือกตั้งจะเป็นที่ยอมรับได้ว่าเป็นผู้แทนราษฎรได้อย่างแท้จริง สำหรับคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีคุณสมบัติเหนือกว่าประชาชนธรรมดาทั้งวัยวุฒิ ทรัพย์สิน และเกียรติยศก็ควรจะมีผู้แทนของกลุ่มตนได้อีกต่างหากเพื่อให้ใช้สิทธิยับยั้งไม่ให้อีกฝ่ายหนึ่งละเมิดสิทธิของพวกเขา

เกี่ยวกับการใช้อำนาจนิติบัญญัตินี้มองเตสกีเออเสนอให้มี 2 สภา สภาหนึ่งประกอบไปด้วยผู้แทนที่มาจาก การเลือกตั้งทั่วไปจากประชาชน ส่วนอีกสภาหนึ่งเป็นผู้แทนที่มาจากกลุ่มชนชั้นสูง ซึ่งมีการสืบทอดทายาทกันได้ เมื่อแยกให้อำนาจนิติบัญญัติให้คน 2 กลุ่มเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ร่วมกัน เช่นนี้จะก่อให้เกิดระบบการตรวจสอบและยับยั้งระหว่างกลุ่มทั้งสองได้อีกด้วย กล่าวคือ สภาผู้แทนราษฎรออกกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิของชนชั้นสูง ตัวแทนชนชั้นสูงในสภาสูงสามารถใช้สิทธิยับยั้งซึ่งเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลย์ภายในองค์กรที่ใช้อำนาจเดียวกันได้ด้วย

การดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาเป็นวาระและก็ควรให้มีการเลือกตั้งบ่อย ๆ สรุปเกี่ยวกับการใช้อำนาจนิติบัญญัติมองเตสกีเออเสนอให้มี 2 สภาคือ สภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งทั่วไปกับสภาสูงซึ่งมาจากการแต่งตั้งจากรบราชนชั้นสูงในสังคม

11.2 อำนาจบริหาร การปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายบริหารเป็นเสมือนผู้นำเอาเจตจำนงทั่วไปของรัฐมาปฏิบัติหรือบริหารให้เป็นไปตามเจตจำนงนั้น ผู้ที่ใช้อำนาจนี้คือพระมหากษัตริย์โดยมีบรรดาขุนนางเป็นผู้คอยช่วยเหลือ การมอบอำนาจบริหารให้กษัตริย์เป็นผู้ใช้ มองเตสกีเออชี้ให้เห็นว่าจะมีประสิทธิภาพมากที่สุดสำหรับกลุ่มขุนนางหรือชนชั้นสูง นอกจากจะคอยช่วยเหลือพระมหากษัตริย์แล้วยังเป็นสถาบันที่ตรวจสอบและจำกัดอำนาจของกษัตริย์ไม่ให้ใช้อำนาจนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด ซึ่งก็สามารถป้องกันไม่ให้เกิดผู้บริหารที่เป็นทรราชย์ได้อีกด้วย

11.3 องค์กฤษฎการ สำหรับฝ่ายที่ทำหน้าที่ลงโทษผู้กระทำผิดและประนีประนอมข้อพิพาทนี้ มองเตสกีเออเสนอว่าก็ควรให้คนอีกกลุ่มเป็นผู้ใช้ต่างหาก แต่ไม่ควรเป็นองค์การประจำหมายความว่าใช้อำนาจตุลาการนี้มีลักษณะชั่วคราว เมื่อตัดสินคดีเสร็จก็หมดหน้าที่ เมื่อเกิดข้อพิพาทก็ให้เลือกตั้งตุลาการเป็นคราว ๆ ไป บุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งนั้นก็มาจากกลุ่มประชาชนนั่นเอง การดำเนินงานเพื่อพิพากษาอรรถคดีก็ให้ดำเนินไปตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนด การให้องค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการมีลักษณะชั่วคราวช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้สึกมั่นคงและผ่อนคลายความหวาดกลัวได้อีกทางหนึ่ง เพราะเมื่อตัดสินคดีเสร็จตุลาการคนนั้นก็จะเป็นบุคคลธรรมดาในระหว่างการตัดสินคดีเขาก็อยู่ในฐานะที่นำเกรงขาม ลักษณะเช่นนี้คนจะกลัวตำแหน่งมากกว่าตัวบุคคล ในกรณีศาลสูงนี้มองเตสกีเออเสนอให้ตัวแทนของกลุ่มชนชั้นสูงในสภาสูงทำหน้าที่เป็นศาลสูงด้วย การดำรงตำแหน่งก็คงจะเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับตุลาการที่มาจากการเลือกตั้งจากประชาชน

สำหรับการสร้างระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างอำนาจมองเตสกีเออเห็นว่าแต่ละองค์กรมีฐานะเท่าเทียมกัน ฝ่ายนิติบัญญัติไม่อาจถอดถอนฝ่ายบริหารได้ แต่ก็สามารถตรวจสอบและควบคุมการบริหารงานของฝ่ายบริหารได้และลงโทษรัฐมนตรีที่พระมหากษัตริย์แต่งตั้งได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าจะมีอำนาจปลดรัฐมนตรี หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารคนใดคนหนึ่ง การถอดถอนเจ้าหน้าที่บริหารเป็นอำนาจของกษัตริย์ในฐานะประมุขฝ่ายบริหาร ในการที่ฝ่ายบริหารสามารถตรวจสอบฝ่ายนิติบัญญัติโดยการประกาศใช้กฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ การประชุมกันเพื่อทำหน้าที่ออกกฎหมายจะต้องให้ฝ่ายบริหารเป็นผู้เปิดและปิดการประชุมสภาเพื่อที่จะให้ฝ่ายบริหารยับยั้งการประชุมที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมและถ้าปล่อยให้ฝ่ายสภากำหนดสมัยประชุมเองอาจจะประชุมกันในช่วงเวลาที่นานจนเกินไป ฝ่ายบริหารจะเป็นคนคอยยับยั้งฝ่ายนิติบัญญัติได้ด้วย ส่วนการตรวจสอบฝ่ายตุลาการนั้นก็คือมาตรการเลือกตั้งผู้ทำหน้าที่ตุลาการและการให้ทำหน้าที่เป็นคราว ๆ ไปก็ถือว่าเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ได้อีกทางหนึ่ง

กล่าวโดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า รัฐบาลสายกลางในทัศนะของมองเตสกีเออเป็นไปตามหลักการแบ่งแยกอำนาจและการสร้างให้มีระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลย์ระหว่างอำนาจ ซึ่งวิธีการดังกล่าวมองเตสกีเออเชื่อว่าจะทำให้ประชาชนมีอิสรภาพโดยเฉพาะอิสรภาพทางการเมือง คือการที่ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายที่ดีและเหมาะสม ซึ่งเป็นกฎหมายที่ห้ามในสิ่งที่ควรห้ามและให้กระทำในสิ่งที่ควรกระทำ การสถาปนารัฐบาลสายกลางก็มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ประชาชนบรรลุสู่สภาวะที่มีอิสรภาพเป็นหลักการสำคัญ

12. หลักดินแดนและรูปรัฐบาล

การกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับอาณาเขตหรือดินแดนนั้น กล่าวกันว่าเป็นแนวความคิดที่แปลกและแหลมคมกว่าผู้อื่น โดยมองเตสกีเออเสนอว่าขนาดและดินแดนของแต่ละสังคมย่อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับรูปแบบของรัฐบาล กล่าวคือ

ประเทศที่มีดินแดนขนาดเล็กจะเหมาะสมกับการสถาปนารูปรัฐบาลแบบสาธารณรัฐ เพราะดินแดนขนาดเล็กประชาชนไม่มีความแตกต่างกันมากนัก เพราะฉะนั้นจึงสามารถแสวงหาความเห็นพ้องต้องกันในผลประโยชน์ส่วนรวมได้ง่ายและสะดวก ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ง่ายด้วย เพราะผลประโยชน์ของส่วนรวมและผลประโยชน์ส่วนตนเป็นสิ่งที่ใกล้เคียงกัน การที่ดินแดนขนาดใหญ่มองเตสกีเออเห็นว่าไม่เหมาะสมกับรัฐบาลหรือรูปการปกครองแบบสาธารณรัฐก็เพราะว่า ความกว้างใหญ่ไพศาลของพื้นที่ประชาชนขาดเอกภาพทางจิตใจ เพราะฉะนั้นจึงอาจเกิดความแตกแยกภายในได้ ข้อเสียของประเทศเล็กก็คือมีโอกาสที่จะถูกรุกรานจากภายนอกได้ง่าย ปัญหาที่มองเตสกีเออเสนอข้อแก้ไขไว้ว่าให้บรรดาประเทศเล็ก ๆ ร่วมกันสถาปนาระบบสหพันธ์ (Confederation) ขึ้นโดยมีสาระสำคัญให้แต่ละรัฐมีอิสระในการจัดการเรื่องภายในของตนเองทั้งหมด ส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายทางทหารหรือการป้องกันประเทศและการดำเนินนโยบายต่างประเทศให้ดำเนินการร่วมกัน

รูปรัฐบาลแบบกษัตริย์มองเตสกีเออเห็นว่าเป็นรูปการปกครองที่เหมาะสมกับดินแดนขนาดกลาง คือไม่กว้างใหญ่หรือเล็กจนเกินไป หากกว้างใหญ่มากเกินไปกษัตริย์ก็ไม่อาจควบคุมบรรดาขุนนางที่ปกครองดินแดนที่อยู่ห่างไกลได้ ซึ่งในที่สุดอาจจะก่อให้เกิดความแตกแยกภายในจนกลายเป็นรัฐอิสระขึ้นได้ ส่วนรูปรัฐบาลแบบเผด็จการ หรือทรราชย์นั้น มองเตสกีเออเสนอว่าเหมาะสมกับดินแดนขนาดใหญ่ เพราะการใช้อำนาจเด็ดขาดทำให้ผู้ได้ปกครองไม่กล้าขัดขืนต่อต้าน เมื่อประชาชนซื้อฟังความสงบเรียบร้อยในบ้านเมืองก็เกิดขึ้น กล่าวกันว่าหลักว่าด้วยดินแดนที่มีความสัมพันธ์กับรูปรัฐบาลในทัศนะของมองเตสกีเออตั้งที่กล่าวมาแล้วนั้นนอกจากเป็นที่รู้จักกันดีแล้วยังเป็นความคิดที่มีอิทธิพลต่อผู้ร่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐในการสร้างระบบสหพันธ์รัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา

13. ความสับสน

แนวความคิดของมองเตสกิเออที่เสนอขึ้นเพื่อแก้ไขความเสื่อมโทรมของสังคมโดยเฉพาะการใช้อำนาจทางการเมืองเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่ออิสรภาพของประชาชน หลักการที่จะให้ประชาชนมีอิสรภาพนั้นมองเตสกิเออได้พยายามวิเคราะห์ให้เห็นว่าสิ่งที่ทำให้มนุษย์ไม่มีอิสรภาพก็คือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ครอบงำมนุษย์ทั้งหลายก่อนที่จะเข้าสู่สังคมการเมือง มนุษย์ก็ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ธรรมชาติแต่เพียงอย่างเดียว แต่ครั้งเข้าสู่สังคมการเมืองแล้วมนุษย์ต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายที่มนุษย์ด้วยกันสร้างขึ้นมามาก กฎเกณฑ์อันนี้แหละที่ทำให้อิสรภาพของประชาชนต้องเสื่อมสูญเพราะต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายที่ไม่เหมาะสมกับเจตจำนงของกฎหมาย การแก้ไขสภจะที่ประชาชนไม่มีอิสรภาพและหลักประกันนี้ มองเตสกิเออเสนอให้มีการจัดตั้งรัฐบาลสายกลางซึ่งยึดถือหลักการแห่งอิสรภาพโดยเฉพาะอิสรภาพทางการเมืองเป็นหลักการสำคัญ สาระสำคัญของรัฐบาลสายกลางก็คือจัดให้มีระบบการแบ่งแยกองค์กรที่ใช้อำนาจปกครอง ซึ่งประกอบด้วยฝ่ายนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ โดยให้แต่ละองค์กรใช้อำนาจได้เพียงอำนาจเดียว และแต่ละอำนาจมีฐานะเสมอกันคือต่างก็ไม่สามารถถูดถอนซึ่งกันและกัน หลักการสำคัญอีกส่วนหนึ่งของรัฐบาลสายกลางก็คือการสร้างระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลย์แห่งอำนาจ ซึ่งจะมีทั้งระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลย์ระหว่างอำนาจที่มอบหมายให้แต่ละองค์กรเป็นผู้ใช้ ขณะเดียวกันก็ยังมีระบบการตรวจสอบภายในอำนาจเดียวกัน ซึ่งแบ่งแยกให้องค์กรต่าง ๆ ใช้ร่วมกัน ระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลย์แห่งอำนาจตามทัศนะของมองเตสกิเออนับว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดของผู้ร่างรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาในยุคต้น แม้ในปัจจุบันก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ หากจะสรุปเอาว่าทัศนะของมองเตสกิเออที่เสนอไว้ในรูปแบบรัฐบาลสายกลางก็คือรากฐานของระบบประธานาธิบดี (Presidential System) ที่มีใช้อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน ก็นับว่าเป็นข้อสรุปที่จะหาเหตุผลมาได้แย้งได้ลำบาก

เชิงอรรถ

¹ เสน่ห์ จามริก (แปล), ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 331

² เรื่องเดียวกัน หน้า 338-339

³ Lee Cameron McDonald, *Western Political Theory: Part 2 From Machiavelli to Burke*, (New York : Harcourt Brace Jovanovich, Inc., 1968), p. 372.

“David Lowenthal, “Montesquieu” in *History of Political Philosophy*, Edited by Leo Strauss and Joseph Cropsey, (Chicago : Ran McNally & Company, 1964), p. 471

⁵ M. Judd Harmon, *Political Thought from Plato to the Present*, (New York: McGraw-Hill Book Company, 1964) pp. 273-274

David Lowenthal *op. cit.*, pp.471-472

⁷ เสน่ห์ จามริก, เรื่องเดียวกัน, หน้า 339

*John Plamenatz, *Man and Society*, Volume one, (London : Longmans, 1963), p.271

“David Lowenthal, *op. cit.*, p. 476

¹⁰ W.T Jones, *Master of Political Thought*, (London : George G. Harrap & Co.Ltd., 1963), pp.237-238

¹¹ เสน่ห์ จามริก เรื่องเดิม, หน้า 344

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 344-346

¹³ David Lowenthal, *op. cit.*, p.478

¹⁴ เสน่ห์ จามริก, เรื่องเดิม, หน้า 350

¹⁵ M. Judd Harmon *op. cit.*, p. 281

¹⁶ Lee Cameron McDonald, *op. cit.*, p.378